

SOSYAL BİLGİLER 7

2.ÜNİTE

KÜLTÜR VE MİRAS

DERS NOTLARI

Zeki DOĞAN

Sosyal Bilgiler Öğretmeni

www.sosyalciniz.net

BEYLİKTE CİHAN DEVLETİNE

- Türk boyları, yurt edinmek ve yerleşmek için Malazgirt Zaferinden sonra Anadolu'ya gelmeye başladı. Bu boylardan biri de **Kayılardı**.
- Selçuklular bazı Türk boylarını Bizans sınırına **uç beyliği** olarak yerleştiriyordu. Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubat, **Ertuğrul Bey** idaresindeki Kayıları ilk olarak Ankara yakınlarındaki **Karacadağ** yöresine yerleştirdi. Daha sonra Kayılara **Söğüt** ve **Domanic** yörelerini yaylak ve kışlak olarak verdi.

Kavram Bilgisi

Uç Beyliği: Bizans sınırında kurulan ve yaptıkları akınlarla düşmanı yıpratın beyliklere uç beyliği denir.

Kösedağ Savaşı (1243):

Türkiye Selçuklu Devleti ile Moğol İlhanlı Devleti (*Moğollar*) arasında yapıldı. Anadolu Selçuklu Devleti yenildi ve yıkılış sürecine girdi.

Püf dikkat!**Kösedağ Savaşının sonucunda;**

- Anadolu'da iç karışıklık ve iktidar boşluğu ortaya çıktı.
- Bu siyasi boşluktan yararlanan Türkmen boyları bağımsızlıklarını ilan ettiler.
- Anadolu'da siyasi birlik bozuldu.
- Anadolu'da **İkinci Beylikler Dönemi** başladı. **Osmanlı Beyliği** de bu dönemde kuruldu.

Osmanlı Beyliğinin Söğüt ve çevresini yurt edinmesinin yararları:**Bölgenin Ekonomik Özelliği:**

- Osmanlı Beyliği'nin yerleştiği topraklar Bizans İmparatorluğu'nun büyük kent ve kasabaları ile komşuydu.
- Önemli **ticaret yolları** üzerindeki bu şehirler ile yapılan ticaretten Osmanlı Beyliği önemli gelir elde ediyordu. Bu şehirlerin fethedilmesi ticaretten elde edilen gelirin de Osmanlı Beyliği'ne geçmesini sağladı.

Anadolu ve Balkanların Siyasi Durumu:

- Osmanlı Beyliği kurulduğu sırada Anadolu'da ve Balkanlarda **siyasi birlik ve güçlü devletler yoktu**. Bu durum Osmanlı Beyliği'nin büyümesini kolaylaştırmıştır.
- Bu dönemde Bizans İmparatorluğu iç karışıklıklarla uğraşmakta, **tekmur** adı verilen valilere bile söz geçirememekteydi.

Coğrafi Konumun Sağladığı Yararlar:

- Anadolu'daki Türk beyliklerinin çoğu birbirleriyle komşuydu. Topraklarını genişletebilmek için birbirleriyle mücadele etmek zorunda kalıyorlardı. Osmanlı Devleti ise coğrafi konumundan dolayı daha çok Bizans İmparatorluğu ile mücadele etmiştir.
 - Cihat** olarak nitelendirilen bu mücadele diğer beylikler arasında Osmanlıya olan ilginin artmasını sağlamıştır. Bu durum doğudan yeni gelen konargöçer Türklerin Osmanlı topraklarını tercih etmelerine neden olmuştur.
- **Ertuğrul Gazi** 1281'de ölünce yerine en küçük oğlu Osman Bey geçti.

Püf dikkat!

- Osman Gazi** yaşça küçük olmasına rağmen **atılganlığı ve lider karakteriyle** ön plana çıktığı için kardeşleri bu duruma itiraz etmemişlerdir.

- **Osman Gazi** 1288'de **Karacahisar**'ı fethetti ve burayı kendisine merkez edindi.
- Karacahisar'ın ardından Bizans tekfurlarından **İnegöl, Bilecik, Yarhisar** ve **Yenişehir**'i aldı. Artık Osmanlı Devleti'nin hedefinde Bizans'ın iki önemli şehri olan İznik ve Bursa vardı.

Koyunhisar (Bafeon) Savaşı (1302):

- Osmanlı Devleti ile Bizans İmparatorluğu arasında yapıldı. Savaşı Osmanlı Devleti kazandı.
- Osmanlı Devleti ile Bizans arasındaki ilk büyük savaştır.**

- ❖ Osman Bey, Koyunhisar Savaşını kazanınca, Moğol baskısından kaçarak Batı Anadolu'ya doğru göç eden Türkmenler de Osman Bey'in etrafında toplandı.

Osmanlı Devletinin Rumeli'ye Geçişinin İlk Adımı: Çimpe Kalesi

- Osman Bey'den sonra yerine oğlu **Orhan Bey** geçti. **Bursa** ve İznik'i fetheden Orhan Bey Bursa'yı **başkent** yaptı.
- Orhan Bey döneminde Bizans'a ait Anadolu topraklarının tamamı ele geçirildi.
- Ayrıca Anadolu Türk birliğini sağlamak amacıyla **Karesi Beyliği**'ni Osmanlı topraklarına kattı.
- Orhan Bey zamanında Karesi Beyliği'nin **deniz gücünden** (*donanmasından*) yararlanılarak **Rumeli'ye geçildi**.
- Osmanlı Devletinin Rumeli'ye geçmesinde Bizans İmparatorluğunun da etkisi oldu. Rakipleriyle taht mücadelesine giren Bizans İmparatoru Kantakuzen Orhan Bey'in yardımı ile tahtını korumayı başardı. Karşılığında ise Gelibolu'da küçük bir kale olan **Çimpe**'yi Türklere verdi. Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki ilk toprağı olan bu küçük kale yeni bir dönemin başlangıcı oldu. **Çimpe Kalesi** Avrupa'ya yapılacak seferler için bir **askeri üs** olarak kullanıldı.
- Osmanlı kuvvetlerinin Rumeli'ye geçişleri Çimpe Kalesi ile sınırlı kalmadı. Orhan Bey'in büyük oğlu Süleyman Paşa önderliğinde Gelibolu Yarımadası'nın önemli yerleri Türklere tarafından hızla fethedildi. Osmanlı Devleti ele geçirdiği topraklarda kalıcı olabilmek için **iskân politikası** adı verilen bir yöntem uyguladı.

Kavram Bilgisi:

İskân: İskân, insanların bir bölgede yaşamaları için yerleştirilmesi anlamına gelmektedir.

İskân Politikası:

- **Osmanlı Devleti'nin, Balkanlarda fethettiği toprakları Türkleştirmek ve İslamlaştırmak için uyguladığı yerleştirme politikasıdır.**
- Bu amaçla Anadolu'daki göçebe Türkmenler Balkanlarda yeni fethettiği bölgelere yerleştirilmiştir.

- İskân edilerek Balkanlara yerleştirilen Türklerin; ihtiyaçları devlet tarafından karşılanır, verimli tarım toprakları verilir ve belli bir süre vergi alınmazdı. Böylece iskân faaliyeti Türkler arasında teşvik edilmeye çalışılmıştır. Buna karşılık göçmenlerin yerleştirildikleri yerlerden izinsiz olarak ayrılmasına da müsaade edilmezdi.
- Ayrıca iskân politikasıyla birbirine ve devlete düşman olan toplulukların, düzeni bozmaya yönelik hareket edenlerin sürgün edilmesi sağlanarak devletin otoritesi güçlendirilmeye çalışılmıştır.

İskân Politikasının İşleyişi

- 1. Fethedilen bölgelere Anadolu'dan Türk göçmenler yerleştirildi. Bundaki amaç göçmenleri yerleşik hayata zorlamak ve fethedilen yerlerin Türkleşmesini sağlamaktır.**
- Göçmenler, iskân yerlerine yakın bölgelerden seçilirdi. İklim şartlarının aynı olmasına dikkat edilirdi.
- Göçmen aileler seçilirken özellikle anlaşmazlık içinde olan ailelerden birisi seçilirdi. Bundaki amaç kan davalarını engellemektir.
- Göç eden ailelere toprak verilir ve bir süre vergi alınmazdı. Göç edenler yeni yerleşim yerlerini terk edemezlerdi.
- Fethedilen yerlerdeki yerli halktan ayaklanma çıkarma ihtimali olanlar başka yerlere göç ettirilirdi.
- Bir yerden göçmen alınırken o yerin üretim ve düzeninin bozulmamasına dikkat edilirdi.

İskân politikası sayesinde;

- ✓ **Fethedilen yerlerde Türk nüfusu artmış ve Türk-İslam kültürü yayılmıştır.**
- ✓ **Balkanların Türkleşmesi ve İslamlaşması sağlanarak buralarda uzun yıllar kalıcı egemenlik kurulmuştur.**
- ✓ Boş ve verimsiz araziler tarıma açılarak üretim ve vergi gelirleri artmıştır.
- ✓ Anadolu'da konargöçer yaşayarak devletin vergi almakta zorlandığı ve güvenlik sorunu çıkardığı göçebe Türkmenlerin bazıları Balkanlara yerleştirilmiştir.
- ✓ Müslüman-Türk nüfusu Balkanlarda artırılarak devlete isyan hareketlerinin önüne kısmen de olsa geçilmiştir.

TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPI

Devletin sınırlarının genişlemesinde ve fetihlerin gerçekleşmesinde güçlü ekonomik ve toplumsal yapının katkısı büyüktür.

Kavram Bilgisi:

Reaya:

- Osmanlı Devleti'nde yönetici ve askerî sınıf dışında kalan kesime **reaya** denilirdi.
- Kasaba ve şehirlerde oturan ticaretle uğraşan **tüccarlar**, meslek sahibi olan **esnaflar** ile **köylüler** ve **konargöçerler** bu gruba dâhildi.

- Osmanlı nüfusunun büyük kısmı köylerde yaşamaktaydı. **Köylüler** ise daha çok **tarım** ile uğraşırlar ve ürettikleri ürünlerin bir miktarını vergi olarak verirlerdi.
- Konargöçerler **hayvancılıkla** uğraşırlar, şehirlerin et, yağ, yoğurt, tereyağı ve peynir ihtiyaçlarının çoğunu karşılardı.
- Osmanlı Devleti'nin **ekonomisinin temeli tarıma** dayanıyordu. Kuruluştan itibaren doğru toprak politikalarının uygulanması tarım sektörünü sürekli canlı tuttu.
- İskân politikası sayesinde **üretim sürekli hâle getirilerek boş topraklar ekonomiye kazandırıldı**.
- Osmanlı Devleti fetihlerle belirli **ticaret yollarının denetimini ele geçirerek ülkede ekonominin canlanmasını sağladı**. Ticaret yolları üzerindeki kervanlardan ve pazarlardan alınan vergiler devletin önemli ekonomik kaynakları arasındaydı.
- Osmanlı Devleti'nin büyük bir siyasi güç olmasında **Ahi teşkilatı**nın sağlamış olduğu sosyal ve ekonomik desteğin katkısı büyüktür. Toplumsal yardımlaşma ve beraberliğe katkısının yanı sıra **esnaf ve zanaatkarların yetiştirilmesi** ve şehir ticaretinin canlılığının sağlanmasına büyük katkı sağladılar.

OSMANLI DEVLETİNDE ASKERİ YAPI

Osmanlı Devleti'nin sınırlarının genişlemesinde askerî teşkilat önemli rol oynamıştır.

- Osman Gazi Söğüt'e yerleştiğinde ilk fetihleri **gönüllü askerler** ile yapmıştır.
- Orhan Bey zamanında ise **yaya** ve **müsellem** adıyla **ilk düzenli ordu** kurulmuştur. Ancak fetihlerin devamlılığı ve toprakların güvenliği için daha çok askere ihtiyaç vardı.
- Osmanlı Devleti asker ihtiyacını karşılamak için **I. Murat** zamanında **Pençik Sistemi** ile **Timar Sistemini** uygulamıştır.
- II. Murat** zamanında ise **Devşirme Sistemi** uygulamaya konulmuştur.

Yeniçeri Ocağı:

- Kapıkulu piyadeleri içindeki en önemli ocaktır.
- Üç ayda bir **ulufe** adı verilen maaş alırlardı.
- Savaş zamanı orduya katılır, savaş dışında İstanbul'un güvenliğini sağlardı**.
- Emekli olana kadar başka bir işle ilgilenemezler ve evlenemezlerdi.

Devşirme Sistemi:

- Osmanlı Devletinde, asker ve yönetici olarak görev yapmak üzere, Hristiyan erkek çocukların seçilmesi ve yetiştirilmesidir. Bu uygulama Yeniçeri Ocağı ve diğer Kapıkulu ocaklarının insan kaynağını karşılamaktaydı.
- İlk olarak Çelebi Mehmet zamanında uygulanmıştır. II. Murat zamanında kanunlaştırılarak daha sistemli bir hale getirilmiştir.
- Devşirme Sisteminde**, Hristiyan ailelerin çocukları arasından seçilerek alınan çocuklar, Anadolu'da bir Türk ailenin yanına verilir, Müslüman gibi yetiştirilirdi. Daha sonra İstanbul'a gelen bu çocuklar askeri ocaklara alınırlardı.
- Zeki ve yetenekli olanlar ise devlet hizmetinde görev almaları için saraya (Enderun Mektebi'ne) alınırlardı.**

Tımarlı Sipahiler:

- Merkezden uzak yerlerdeki **tımar sahipleri tarafından beslenen askerlerdir.**
- Osmanlı ordusunun en kalabalık gücünü oluştururdu. Masrafları tımar sahipleri tarafından karşılanırdı.
- Savaş zamanı orduya katılır, barış zamanı bulundukları yerin güvenliğini de sağlardı.

OSMANLI ORDUSU

- Osmanlı Devleti'nde ordu, **Kara Kuvvetleri ve Deniz Kuvvetleri** (donanma) olmak üzere iki bölümden oluşuyordu.

KARA KUVVETLERİ: Kara Kuvvetleri

- A. Kapıkulu Askerleri,
B. Eyalet Askerleri,
C. Yardımcı Kuvvetler olmak üzere üç bölüme ayrılmıştı.

A. KAPIKULU ASKERLERİ

Kapıkulu Askerleri: Padişaha bağlı, başkentte oturan, sürekli ve üç ayda bir maaş (ulufe) alan askerlerdir.

- Kapıkulu Piyadeleri ve Kapıkulu Süvarileri olarak iki kısma ayrılırdı.

Kavram Bilgisi:

Piyade: Yaya olarak savaşan askerlerden oluşan sınıftır.

Süvari: Atlı asker demektir. Atlı olarak savaşan askerlerden oluşan sınıftır.

KAPIKULU PİYADELERİ

1. Acemi Ocağı: Devşirme Sistemine göre alınan çocukların eğitildiği ilk ocaktır. Yetenekliler Enderun Mektebine gönderilirken diğerleri Kapıkulu Ocaklarına gönderilirdi.

2. Yeniçeri Ocağı: I. Murat zamanında kurulmuştur. Yeniçeriler savaş zamanında padişahın yanında yer alırlardı. Barış zamanında İstanbul'un güvenliğini sağlardı.

3. Cebeci Ocağı: Yeniçerilerin silahlarını yapan, tamir eden ve saklayan ocaktı.

4. Topçu Ocağı: Orduya ait topların yapımı, bakımı ve savaşlarda kullanılması ile görevli ocaktı.

5. Top Arabacıları Ocağı: Topların sefer sırasında taşınmasıyla görevli idi.

6. Lağımçı Ocağı: Kale kuşatmalarında tünel kazarak surların altına patlayıcılar koyan ve patlatan ocaktır.

7. Humbaracı Ocağı: Dinamit, bomba, havan topu yapan ve kullanan ocaktır.

KAPIKULU SÜVARİLERİ

1. Sipah-Silahtar: Savaşta padişahın yanında durup padişahı ve çadırı korurlardı.

2. Sağ garipler-Sol garipler: Savaşta ordunun ağırlıklarını ve hazineyi korurlardı.

3. Sağ ulufeciler-Sol ulufeciler: Savaşta saltanat sancaklarını korurlardı.

B. EYALET ASKERLERİ

Eyalet askerleri; **Tımarlı Sipahiler, Akıncılar ve Azaplar** gibi bölümlere ayrılmıştır.

1. Tımarlı Sipahiler: Dirlik arazi sahipleri (has, zeamet ve tımar) tarafından yetiştirilen atlı askerlerdir. Osmanlı ordusunun asıl gücünü oluştururlardı.

2. Akıncılar: Sınırlardaki eyaletlerde bulunurlar, düşman ülkelerine akınlar yaparak askeri hedefler ve düşman kuvvetleri hakkında bilgi toplarlardı.

3. Azaplar: Orduya sefer sırasında yol açarlar ve köprü kurarlardı.

C. YARDIMCI KUVVETLER

Bir savaş zamanında bağlı beylik ve devletlerin (*Kırım-Eflak-Boğdan*) askerleri de Osmanlı ordusuna yardım ederlerdi. Bunlar içinde en önemlisi Kırım kuvvetleriydi.

DENİZ KUVVETLERİ (DONANMA)

- **Osmanlılarda ilk denizcilik faaliyetleri Karesi Beyliğinin alınmasıyla başladı.** Bu donanma ile Osmanlılar Rumeli'ye geçme imkânı elde ettiler.
- I. Beyazıt zamanında Gelibolu'da bir **tersane** kuruldu. **İlk deniz savaşı** I. Mehmet zamanında Venedik'le yapıldı.

- Osmanlı donanması Kanuni döneminde Ege ve Akdeniz'in en önemli gücü haline gelmiştir.
- Osmanlıda donanma komutanına **Kaptan-ı Derya**, gemi komutanlarına **Reis** ve deniz askerlerine de **Levent** denirdi.
- Donanmada Karamürsel, Kalite, Kadirga ve Mavna adı verilen küçük gemiler yanında Fırkateyn ve Kalyon denilen büyük gemiler de bulunurdu.
- **Barbaros Hayrettin Pasa**, Turgut Reis, Salih Reis, Pirî Reis, Murat Reis, Seydi Ali Reis, Kılıç Ali Reis meşhur Türk denizcileridir.

DİVAN TEŞKİLATI

Osmanlı Devleti'nin siyasi bir güç olarak ortaya çıkmasında devlet yönetim yapısının da büyük payı vardır.

Kavram Bilgisi:

Divan-ı Hümayun: Osmanlı Devletinde, devlet işlerinin görüşüldüğü ve karara bağlandığı en önemli yönetim organıdır.

- **Orhan Bey zamanında kurulmuştur.**
- Alanında uzman kişilerden oluşan divan teşkilatı padişaha devlet idaresinde yardımcı olurdu. Ancak son kararı padişah verirdi.

Püf çıkarım:

- Divanda alınan kararlarda son sözün padişaha ait olması, divanın **danışma meclisi özelliğinde olduğunu** gösterir.

- Ayrıca çözülemeyen şeri ve hukuki davaların karara bağlandığı en yüksek mahkeme ve idari makamıdır.
- Divan toplantısı sabah namazından sonra başlar ve öğleye kadar devam ederdi. Divanda tecrübeli ve alanında uzman devlet adamları görev yapardı.

Sadrazam (Veziriazam): (Başbakan)

- Padişahın vekili ve yardımcısıdır. Padişahın mührünü taşırdı. Padişah sefere katılmadığı zaman orduyu komuta ederdi.
- Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nden itibaren divan toplantılarına başkanlık etmeye başladı.

Vezirler:

- Daha çok askerî ve siyasi işlerden sorumluydular. Devlet idaresinde veziriazama yardım ederlerdi. Osmanlı Devleti büyüdükçe sayıları arttı. (*Devlet Bakanları*)

Kazasker: (Adalet ve Eğitim Bakanı)

- Divan toplantılarındaki **büyük davalara bakar, kadı ve müderrislerin atamalarını yapardı**. Önceleri bir tane iken sayıları toprakların genişlemesiyle ikiye çıkmıştır. Anadolu ve Rumeli kazaskeri olarak adlandırıldılar.

Defterdar: (Maliye Bakanı)

- Devletin gelir ve giderlerinin hesaplanması, bütçenin hazırlanması ve devletin diğer mali işlerinden sorumludurlar. Anadolu ve Rumeli defterdarı olmak üzere ikiye ayrılırdı.

Nişancı:

- Divan toplantılarında alınan kararlara ve diğer belgelere padişahın imzası demek olan tuğrayı çekmekle görevlidir.
- Ayrıca fethedilen yeni toprakların gelirlerine göre devlet görevlilerine dağıtımını yapardı.

Reisülküttap: (Dış İşleri Bakanı)

- Devletin ilk dönemlerinde nişancıya bağlı olarak çalışan kâtiplerden biriydi. Zamanla devletin **dış işlerinden** de sorumlu oldu.
- Padişah fermanlarına uygun olarak emirleri yazmak, yabancı devletlerden gelen mektupları tercüme etmek ve bunlara cevap vermek görevleriydi.

Şeyhülislam: (Diyanet İşleri Başkanı)

- Divan toplantılarında alınan kararların dine uygun olup olmadığına karar vermiştir.
- Şeyhülislamın verdiği kararlara **"fetva"** denilmektedir.

Kaptan-ı Derya: (Deniz Kuvvetleri Komutanı)

- Osmanlı Devleti'nde **donanma komutanıdır**. Kanuni zamanında divanın asıl üyesi olmuştur. Deniz seferinde olmadığı zamanlarda divan toplantılarına katılırdı.

KURULUŞ DÖNEMİ (1299-1453) PADİŞAHLARI**OSMAN BEY DÖNEMİ (1299 - 1324)**

- Söğüt'te 1299 yılında bağımsızlığını ilan etti.
- Bilecik'i alınca başkent yaptı.
- Bizans ile ilk savaş olan **Koyunhisar Savaşı**'nı kazandı (1302).
- **İlk Osmanlı parasını** bastırdı.

Püf dikkat!

Para bastırılması **bağımsızlık simgesidir**.

ORHAN BEY DÖNEMİ (1324 - 1362)

- **Bursa'yı** fethederek başkent yaptı.
- Bizans'ı Maltepe (*Pelekanon*) Savaşı'nda yendi. İznik ve İzmit alındı.
- **Karesioğulları Beyliği**'ni aldı. Osmanlı Devleti ilk deniz kuvvetine sahip oldu.
- **Çimpe Kalesi** alındı. Rumeli'ye geçiş sağlandı.
- Yaya ve müselleme adıyla **ilk düzenli orduyu** kurdu. (*askeri*)
- İlk kez **divan teşkilatını** kurdu. (*yönetim-idari*)
- İznik'te **ilk medreseyi** açtı. (*eğitim*)
- Fethedilen yerlere **kadı ve subaşilar** atandı. (*adalet-güvenlik*)

Püf yorum:

Osmanlı Devleti, Orhan Bey döneminde bir devlet gibi **teşkilatlanmıştır**.

I. MURAD HÜDAVENDİGAR DÖNEMİ

(1362 - 1389)

- **Edirne'yı** 1363 yılında alarak başkent yaptı.
- Haçlılar ile yapılan ilk savaş olan **Sırpsındığı Savaşı**'nı kazandı.
- Germiyanogullarından çeyiz yoluyla Kütahya'yı, Hamitoğullarından parayla Isparta ve çevresini aldı. **Amaç Anadolu Türk birliğini sağlamaktır.**
- **I. Kosova Savaşı**'nda Haçlıları yendi (1389). Ancak savaş alanını gezerken bir Sırp askeri tarafından şehit edildi.
- İlk defa "sultan" unvanını kullandı.
- İlk defa **Tımar Sistemi**'ni uyguladı.
- **Devşirme Sistemi**'ni ve **Yeniçeri Ocağı**'nı kurdu.

I. BEYAZID (YILDIRIM) DÖNEMİ (1389 - 1402)

- **İstanbul'u kuşatan** ilk Osmanlı padişahıdır.
- İstanbul'u kurtarmak için gelen Haçlıları **Niğbolu Savaşı**'nda (1396) yendi.
- **Anadolu Türk siyasi birliği ilk kez bu dönemde büyük oranda sağlandı.**
- İstanbul'u ikinci kez kuşattı.
- **Anadolu Hisarı**'nı yaptırdı.
- Timur ile 1402 yılında yaptığı **Ankara Savaşı**'nı kaybetti ve esir düştü.
- Osmanlı Devleti'nde 11 yıl süren **Fetret (duraklama) Devri** başladı.

I. MEHMED (ÇELEBİ) DÖNEMİ (1413 - 1421)

- Yıldırım Beyazıt'ın oğulları arasındaki taht mücadelesinden başarıyla çıktı.

Püf dikkat!

- I. Mehmet, Fetret Devri'ne son vererek devlette düzeni sağladığı için **Osmanlı Devleti'nin ikinci kurucusu** olarak da kabul edilir.

- Bu dönemde Osmanlı tarihinin **ilk deniz savaşı** Venediklilerle yapıldı.

- Amcası tarafından çıkartılan **Düzmece Mustafa İsyanı**'nı bastırdı.
- Kaybedilen toprakların bir kısmını geri aldı.

II. MURAD DÖNEMİ (1421 - 1451)

- İstanbul'u kuşattı fakat alamadı.
- Anadolu'da düzeni sağladıktan sonra Macarlarla 1444 yılında **Edirne-Segedin Antlaşması**'nı imzalayarak tahtı 12 yaşındaki oğlu II. Mehmed'e bıraktı. (*Edirne-Segedin Antlaşması, Osmanlı Devleti ile Avrupalılar arasında yapılan ilk antlaşmadır.*)
- Avrupalı devletler anlaşmayı bozunca oğlunun da ısrarı ile tekrar tahta geçti.
- 1444 yılında **Varna Savaşı**'nda Haçlı ordusunu bozguna uğrattı.
- 1448 **II. Kosova Savaşı**'nda intikam isteyen Haçlıları tekrar yendi. Bu savaş ile Avrupalıların Türkleri Balkanlardan çıkarma ümidi kalmadı.

❖ **Türkler Balkanlara kesin olarak yerleştiler.**

İNSANI YAŞAT KI DEVLET YAŞASIN

Osmanlı fetihlerinin kalıcı olmasında Abdalân-ı Rum (*Dervişler*), Ahiyân-ı Rum (*Ahiler*), Baciyan-ı Rum (*Kadınlar*), Gaziyân-ı Rum (*Gaziler ve Alpler*) adı verilen teşkilatların büyük katkısı vardır.

Kavram Bilgisi:**Abdalan-ı Rum:**

- Fetihlerden önce fethedilecek bölgeye gidip insanların gönülleri kazanmaya çalışan gönüllü kişilere derviş manasına gelen **abdâl** veya Abdalân-ı Rum deniliyordu.
- Bu dervişlerin faaliyetleri Anadolu'da İslâmiyet'in yayılmasını sağladı.
- Şehir ve kasabalara yerleşen dervişler, toplumun bütün kesimleriyle yakın temas kurdu. Halk arasında gaza ve cihad anlayışını yaydılar.

Ahiyan-ı Rum:

- Esnaflardan oluşan ve Anadolu'nun Türkleşip İslamlaşmasında etkili olan meslek teşkilatıdır.

Fatma Bacı

- Ahilik Teşkilatının kurucusu Ahi Evran'ın eşidir. Dünyada ilk örneklerden biri olan ve kadınlardan oluşan bir sivil toplum örgütü kurmuştur.
- Kadınlardan oluşan bu birlik el sanatlarıyla ekonomiye katkı sağladığı gibi gerektiğinde vatan savunmasında da yer almıştır.

Baciyan-ı Rum:

- Kadınlardan oluşan bir teşkilattır. Osmanlının büyümesinde büyük rolü vardır.
- Gerektiğinde vatan savunmasına katılan bu kadınlar kültürel, sanatsal, sosyal ve ekonomik alanlarda önemli katkılar sağlamışlardır.

Gaziyân-ı Rum:

- Gaza ve cihat anlayışını devam ettirmek için gazilerden ve alperenlerden oluşan bir teşkilattır.**
- Vatan uğruna canını bile vermekten çekinmeyen gaza ve cihat ruhu ile hareket eden kahramanlardır.

FETİH VE FATİH**İstanbul'un Fethi (29 Mayıs 1453)****Fethin Nedenleri**

- Bizans'ın Osmanlı şehzadelerini ve Avrupa devletlerini Osmanlıya karşı kışkırtması (*siyasi*)
- Bizans'ın Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü bozması ve Osmanlı Devleti için sürekli tehdit oluşturmaması (*siyasi*)
- İstanbul'un coğrafi konumu ve önemli ticaret yolları üzerinde bulunması (*ekonomik*)
- Peygamber efendimizin(s.a.v) İstanbul'un fethi ile ilgili hadisinin II. Mehmet'i fetih için teşvik etmesi (*dini*)

Fetih için yapılan hazırlıklar

- Anadolu Hisarı'nın karşısına **Rumeli Hisarı** yaptırıldı.
- Dönemin en büyük topları** (Şahi) döktürüldü. Havan topları icat edildi.
- Surlara yaklaşmak için **tekerlekli kuleler** yapıldı.
- İstanbul'u denizden kuşatmak için **400 parçalık donanma** hazırlandı.
- Avrupa'dan, karadan gelecek yardımları engellemek için Balkanlarda bir ordu hazır tutuldu.

İstanbul'un Fethi

II. Mehmet gerekli hazırlıkları tamamlayarak şehri karadan ve denizden 6 Nisan 1453'te kuşattı. 72 parçalık bir donanma kızaklardan kaydırılarak Haliç'e indirildi. 53 gün süren kuşatmadan sonra **29 Mayıs 1453** tarihinde İstanbul fethedildi.

İstanbul'un Fethinin Türk Tarihi Açısından Sonuçları

- Osmanlı Devleti imparatorluk hâline geldi ve İstanbul devletin **başkenti** oldu. (*siyasi*)
- Osmanlı Devleti **toprak bütünlüğüne** kavuştu. (*siyasi*)
- İstanbul Boğazı, **Karadeniz Ticaret Yolu** Osmanlı Devleti'nin denetimine geçti. (*ekonomik*)
- II. Mehmet'e "**Fatih**" unvanı verildi.
- Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemi sona erdi, **Yükselme Dönemi** başladı. (*siyasi*)

İstanbul'un Fethinin Dünya Tarihi Açısından Sonuçları

1. Bizans (*Doğu Roma*) İmparatorluğu yıkıldı.
 2. Orta Çağ sona erdi, **Yeni Çağ** başladı.
 3. Karadeniz ticaret yolunun Osmanlı Devleti'nin eline geçmesi Avrupalıların **Coğrafi Keşifleri** başlatmalarında etkili oldu. (*ekonomik*)
 4. İstanbul'un fethinden sonra buradan ayrılan bilim adamları İtalya'ya yerleşerek Avrupa'da **Rönesans**'ın başlamasında etkili oldular. (*kültürel*)
 5. İstanbul'un fethiyle kale ve surların top gülleleriyle yıkılabileceği anlaşıldı. Bu gelişme, Avrupa'da **feodalite (derebeylik) rejiminin yıkılmasında** ve mutlak krallıkların güçlenmesinde etkili oldu. (*siyasi*)
- Fatih, İstanbul'un fethinden sonra Karadeniz kıyılarını denetim altına almak, Karadeniz ticaret yolu üzerindeki Osmanlı egemenliğini güçlendirmek ve **Anadolu Türk birliğini sağlamak** için fetihlere yöneldi.
 - **Amasra, Sinop, Trabzon** ve **Kırım** fethedildi.
 - **Kırım'ın alınmasıyla Karadeniz bir Türk gölü haline geldi, İpek Yolu Osmanlı kontrolüne geçti.**

İstimalet Politikası

Osmanlı Devleti fethedilen topraklarda kalıcı olmak için **istimâlet politikası** uygulamıştır.

Püf Dikkat!

İstimalet politikasının amacı fethedilen topraklardaki insanların devlete olan bağlılıklarını güçlendirmektir.

- Osmanlı Devleti bir yandan fetihleri gerçekleştirirken bir yandan da istimâlet politikası ile farklı millet ve kültürleri bir arada yaşatmayı başarmıştır

İstimâlet Siyaseti 4 Aşamada Gerçekleşmiştir:

- ✓ Fetih öncesi hazırlık
- ✓ Fetih sonrası halkın alıştırılması
- ✓ Adil yönetim anlayışı
- ✓ Halka tanınan din, dil ve kültürel özgürlükler

Kavram Bilgisi:

Ahidname:

Osmanlı padişahlarının, yeni fethedilen yerlerde halkın güvenini kazanmak için yayımladıkları, halka can ve mal güvenliği garantisi veren belgedir.

Püf Bilgi:

İstimalet Politikası:

Osmanlı devletinin Balkanlardaki halka uyguladığı **hoşgörülü ve ılımlı yönetim** politikasıdır.

Buna göre, fethedilen yerlerde bir süre daha eski kurallar geçerli olmuş, halka din ve ibadetinde tam bir serbestlik tanınmıştır. Böylece halkın yeni yönetimi benimsemesi kolaylaşmıştır.

İstimalet politikasına göre Osmanlı Devleti; fethettikleri topraklarda bulunan halkın dinine, örflerine, adetlerine, yaşam biçimlerine saygı göstermiştir. Osmanlı Devleti bu politikası sayesinde birçok toprağı ve üzerindeki halkı uzun yıllar boyunca hâkimiyeti altında tutabilmiştir.

Püf Dikkat!...

- Eğer Osmanlı Devleti bu politikayı uygulamaya koymasaydı halk kendi dinini ve kendi hayat biçimini yaşayamadığında ayaklanmaya başlayacak ve bu durum da devlette iç karışıklıklara neden olarak devletin merkezi otoritesinin zayıflamasına ortam hazırlayacaktı.
- Devlet iç karışıklıklarla uğraşırken fetihler duracak ve doğal olarak devletin sınırları da hızlı bir şekilde büyümeyecekti.

Doğunun Fatih: Yavuz Sultan Selim

- Fatih Sultan Mehmed'in torunu olan I. Selim öncelikli olarak Osmanlı Devleti'nin doğu ve güney sınırları ile ilgilenmiştir.
- Yavuz Sultan Selim, **Çaldıran Savaşı**'nda (1514) Safevî Devleti'nin hükümdarı Şah İsmail'i yenerek Safevîlerin Anadolu üzerindeki baskısını ortadan kaldırmıştır.

- **Turnadağ Savaşı** (1515) ile Dulkadiroğlu Beyliği'ni ortadan kaldırmıştır. Böylece **Anadolu'da Türk birliği kesin olarak sağlanmıştır.**
- **Mısır Seferi** olarak adlandırılan **Mercidabık** (1516) ve **Ridaniye Savaşları** (1517) ile Memluk Devleti'ni ortadan kaldırarak Osmanlı topraklarını Afrika Kıtası'na kadar genişletmiştir.

Mısır'ın Seferinin sonuçları:

- ✓ Memluk Devleti yıkıldı.
- ✓ Mısır Osmanlı topraklarına katıldı.
- ✓ **Baharat Yolu** Osmanlıların kontrolüne geçti.
- ✓ **Halifelik** Osmanlı padişahlarına geçti.
- ✓ Hicaz Emirliği (Mekke-Medine) Osmanlılara bağlandı.
- ✓ Kutsal emanetler İstanbul'a getirildi.
- ✓ Venedikliler Kıbrıs adası için Memlûklara verdikleri vergiyi Osmanlı Devletine ödemeye başladılar.

Püf dikkat!

Yavuz Sultan Selim, 8 yıllık kısa saltanat süresinde Osmanlı topraklarını yaklaşık 3 kat büyütmeyi başarmış ve oğlu Kanuni'ye zengin bir devlet bırakmıştır.

Kanun Olan Padişah: I. Süleyman (Kanuni)

- ✓ Osmanlı Devleti'nde **46 yıl** ile en uzun süre tahtta kalan padişah'tır. Adaleti ve yaptığı kanunlar sayesinde "**Kanuni**" unvanını almayı hak etti. Döneminde Osmanlı Devleti hem doğuda hem de batıda güçlü bir konuma geldi.
- ✓ Ömrünün çoğu seferlerde geçti ve Zigetvar Seferi sırasında vefat etti.
- ✓ Orta Avrupa'nın kilidi durumundaki **Belgrad** onun zamanında alındı (1521).
- ✓ **Mohaç Meydan Savaşı**'nda Macarları yenerek Orta Avrupa'da Osmanlı hâkimiyetini pekiştirdi (1526).
- ✓ Alman İmparatoru Şarken'e karşı Fransa Kralı I. Fransuva'yı destekleyerek **Fransa'ya ayrıcalıklar (kapitülasyonlar)** verdi.

Püf dikkat!

Fransa'ya kapitülasyon verilmesindeki amaç, Coğrafi Keşiflerle önemini kaybeden **Akdeniz ticaretini yeniden canlandırmaktır.**

- ✓ **Viyana kuşatıldı** ancak ağır kış şartlarının da etkisiyle sonuç alamadı (1529).
- ✓ Doğuda **İran'a karşı üç sefer düzenledi.**
- ✓ Akdeniz'de hâkimiyeti sağlamak için önemli olan **Rodos Adası** alındı (1522).
- ✓ Barbaros Hayreddin Paşa **Preveze Deniz Savaşı**'nda (1538) haçlı donanmasını yenerek Akdeniz'de üstünlüğün Osmanlı Devleti'ne geçmesini sağladı.

Püf dikkat!

Preveze Deniz Savaşı ile **Akdeniz bir Türk gölü haline gelmiş**, Akdeniz'deki Türk egemenliği pekişmiştir.

Denizlerdeki Fetihler

- Orhan Bey zamanında **Karesioğulları Beyliği**'nin Osmanlı Devleti'ne bağlanması ile **denizcilik faaliyetleri** başlamıştır. Osmanlı Devleti ilk donanmaya Orhan Bey Dönemi'nde sahip olmuş, **ilk tersane** I. Beyazid tarafından **Gelibolu**'da yaptırılmıştır.
- Osmanlı Devleti Akdeniz ve Karadeniz hâkimiyeti için Venedik ve Cenevizlilerle mücadele etmiştir.
- Osmanlı Devleti **ilk deniz savaşını** Çelebi Mehmed Dönemi'nde Venedikliler ile yapmış, ancak başarılı olamamıştır.
- **Fatih Sultan Mehmet** İstanbul ve çevresinin güvenliğini sağlamak için öncelikle Karadeniz ve Ege Denizi'nde hâkimiyet kurmak istemiştir.
- Bu amaçla Ege Denizi'nde **İmroz, Limni, Bozcaada, Eğriboz, Semadirek, Midilli** ve **Taşoz** adalarını,
- Karadeniz'de **Amasra, Sinop, Trabzon** ve **Kırım**'ı fethetmiştir.
- II. Bayezid Dönemi'nde ise **Kili** ve **Akkirman** Kalelerinin alınmasıyla karadan Kırım ile bağlantı kurulmuştur.

Akdeniz’de Hâkimiyet

- Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Akdeniz’de Osmanlı Devleti’nin hâkimiyet kurduğu dönemdir.
- **Barbaros Hayreddin Paşa**’nın haçlı donanmasına karşı kazandığı **Preveze Deniz Savaşı** Osmanlı Devleti’ni karada olduğu gibi denizlerde de en büyük devletlerden birisi hâline getirmiştir.

Kıbrıs’ın Fethi

- Kıbrıs’ın fethi **Doğu Akdeniz’in güvenliği** için oldukça önemliydi. Adada bulunan korsanlar bölge ticaretine zarar veriyordu. Lala Mustafa Paşa 1571 yılında adayı fethetti.
- Kıbrıs’ın fethinden sonra Papa’nın çağrısı ile toplanan Haçlı donanması **İnebahtı Deniz Savaşı**’nda Osmanlı donanmasını mağlup etti (1571).
- Osmanlı Donanması altı ayda yeniden inşa edilerek tekrar Akdeniz’in en önemli deniz gücü hâline geldi.

Barbaros Hayreddin Paşa

- Hayreddin Paşa’ya sakalının rengi nedeniyle Avrupalılar **“Kızıl Sakallı”** anlamına gelen **“Barbaros”** unvanını vermişlerdir.
- Yavuz Sultan Selim’in Dönemi’nde gönüllü olarak Osmanlı’ya katıldı ve Cezayir’i Osmanlı Devletine kattı. Kanuni Sultan Süleyman onu İstanbul’a çağırarak donanma komutanı (**Kaptan-ı Derya**) yaptı.
- En büyük başarısı haçlı donanmasına karşı kazandığı **Preveze Deniz Zaferi**’dir.

OSMANLIDA MİLLET SİSTEMİ

Osmanlı Devleti’nin sınırları içinde farklı ırklara ve dinî inançlara sahip insanlar yaşamıştır. Osmanlı Devleti’ndeki bu **çok kültürlülük**, Osmanlı millet sisteminin de temelini oluşturmaktadır.

- Osmanlı Devleti’nde devlet ile vatandaşlar arasındaki ilişkilerde etnik köken ya da ırk değil **din esas alınmıştır**. Osmanlı toplumunu oluşturan iki temel unsur **Müslüman olanlar** ve **Müslüman olmayanlar** (gayrimüslimler) olmuştur. Gayrimüslimler de mensubu oldukları din ve mezhepler esas alınarak birer millet olarak kabul edilmiştir.

- **"Millet Sistemi"** adı verilen bu anlayışta devlet doğrudan vatandaşlarla ilişki kurmamış **her bir vatandaşın mensubu olduğu milleti ve o milletin dinî liderini muhatap almıştır**. Bu sayede günümüzde devlet tarafından sağlanan eğitim, din, hukuk ve sosyal hizmetler gibi hizmetlerde dinî topluluklar birer aracı ve kolaylaştırıcı olarak kullanılmıştır.

Püf Bilgi:

Osmanlı Devletinin uyguladığı millet sisteminin esasları nelerdir?

- Millet sisteminin en temel özelliği; **dini, dili, ırkı ne olursa olsun herkese eşit hakların verilmesi; herkesin kendi inançlarının, haklarının gerektirdiği şekilde yaşama imkânına sahip olmasıdır**.
- Uygulanan bu sistemde **farklı din anlayışlarının hoşgörüle karşılanıp, insanların ibadetlerini özgürce yapmaları, gayrimüslimlerin Osmanlı idaresine olan bağlılıklarını artırmıştır**.

Osmanlı Devletini yüzyıllarca ayakta tutan ve kaynağını İslam hukukundan alan Millet sisteminin, zayıflamasının ve yıkılmasının sebepleri nelerdir?

- ✓ **İlk sebep ekonominin bozulmasıdır**. 17. Yüzyıldan itibaren Avrupalılar tarafından gerçekleştirilen coğrafi keşifler, ekonomisi ticarete dayanan Osmanlı’yı derinden sarstı. Bozulan ekonomik durumu düzeltmek isteyen Osmanlı idarecileri ise çareyi azınlıklardan alınan vergileri artırmakta buldu. Sonuç olarak bu durum yüzyıllar boyunca ekonomik refah içerisinde yaşayan azınlıkları rahatsız etti.
- ✓ **İkinci sebep ise demografik (nüfus) yapının bozulmasıdır**. 17. yüzyılın ikinci yarısından sonra Osmanlı Devleti büyük savaşlara katılıp ağır yenilgiler aldı. Bu savaşlara sadece Müslüman halk katılıyordu. Gayri Müslim halkın katılması zorunlu değildi. Alınan yenilgilerle beraber Müslüman sayısı hızla azaldı ve gayrimüslimlerin sayısı arttı. Bu duruma bağlı olarak da Hristiyanların haklarını koruma gayesiyle birçok dış güç Osmanlı iç işlerine dahil oldu ve sistemi yavaş yavaş bozmaya başladılar.

- ✓ Millet Sisteminin bozulmasının **en önemli sebebi** ise 1789 yılında gerçekleşen **Fransız İhtilalidir**. Çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti'nde milliyetçilik akımının etkisiyle, Millet sistemi çökmüş azınlık isyanları devletin dağılmasına neden olmuştur.

Millet Sistemi:

- Millet sistemi birçok dini, etnik ve kültürel grubu bünyesinde bulunduran Osmanlı Devleti'nde farklı dinlere mensup toplumları barış içerisinde yaşatmayı hedefleyen ve aynı zamanda bu dine mensup milletlerin örf ve adetlerini de muhafaza etmelerini sağlayan sistemin adıdır.
- **Millet Sistemi ile, Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslim halkın hoşgörü ile yönetilmesi amaçlanmış ve bu toplumlar din ve mezheplerine göre teşkilatlandırılarak yönetilmiştir.**

Gaza ve Cihat Politikası:

Kavram Bilgisi:

Gaza-Cihat:

İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan savaşlara **gaza** veya **cihat** denir.

- Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren genellikle Batı üzerine (Bizans ve Balkanlar) bir fetihler yapmıştır. Burada asıl amaç **İslam dinini yaymak ve Müslümanları korumaktır**.
- Osmanlıların Anadolu Beylikleri yerine Hristiyanlar üzerine seferler yapması diğer Türk beyliklerinin Osmanlı Devletinin etrafında toplanmasına neden olmuştur.

Osmanlı Fetih Politikası:

Tek çatı altında topladığı farklı milletleri 623 yıl başarı ile yöneten, üç kıtaya hükmeden ve devrin en güçlü devleti olan Osmanlı Devletinin bu başarısı adalet, hoşgörü ve insanlık anlayışı esasları üzerine kurduğu akıllı fetih siyasetine bağlıdır.

Osmanlı Devletinin fethettiği yerlerde kalıcı olabilmek için izlediği fetih siyasetinin esasları:

- 1. Gaza ve Cihat Politikası:** Osmanlı hükümdarları Türk beylikleriyle mücadele etmektense Bizans ve Balkanlar'daki devletlerle mücadele etmeyi tercih etti. Bu da fetihlerde gaza ve cihat anlayışını ön plana çıkardı.
- 2. Sömürge Anlayışının Olmaması:** Osmanlı fetihleri ne bir işgal ne de bir sömürü olmuştur. Bir Macar tarihçisinin ifadesine göre Osmanlı Devleti Balkanlarda aldığı vergi miktarının üçte birini onlara hizmet olarak götürmüştür. Bu da bir Osmanlı'nın fetihlerde maddi menfaat peşinde olmadığını ortaya koyar.
- 3. Osmanlı Adaleti:** Osmanlı'nın gerek yönetimde gerekse vergilendirmede uyguladığı adaletli yönetim halkı memnun etmiş ve Osmanlı'nın bölgede kalıcı olmasını sağlamıştır.
- 4. Osmanlı Hoşgörüsü:** Osmanlı Devleti, egemenliği altındaki tüm millet ve dinlere büyük bir hoşgörü ile yaklaşmış, hiç kimseye ayrımcılık yapmamıştır. Osmanlı'nın uyguladığı bu hoşgörülü politika Müslüman olmayanların da Osmanlı yönetiminden memnun kalmasını sağlamıştır.
- 5. İmar ve İskan Politikası:** Alınan yerler üzerinde köyler kurulmuş, yeni yerleşim alanları açılmış, yeni yollar yapılmış, hanlar ve kervansaraylar kurulmuştur. Ayrıca Anadolu'dan getirilen Türkmenler fethedilen yerlere sistemli bir şekilde yerleştirilerek buralarda Türk kültürünün ve uygarlığının yayılmasına çalışılmıştır. Böylece imar ve iskan faaliyetleri ile halkın gönlü kazanılırken Türkmenlerin iskanı ile de kalıcı bir Türk-İslam kültürü oluşturulmuştur.
- 6. Tekke ve Zaviyelerin Rolü:** Tarikat şeyhleri Osmanlı'dan önce fethedilen yerlere giderek oralarda fetih için uygun ortam hazırlamışlardır. Türkmen şeyhlerinin Balkanlara geçerek halk arasında Osmanlı lehine propaganda yapmaları Osmanlı'nın adaletinden ve hoşgörüsünden bahsetmeleri despotların zulmü altında ezilen halka tesir etmişti.

AVRUPA'DA UYANIŞ

- 11. ve 12. yüzyıllarda **Haçlı Seferleri** sırasında Avrupalılar İslam dünyasından **matbaa, kâğıt** ve **pusulayı** öğrenmekle kalmamış aynı zamanda bunları geliştirmişlerdir. Bu araçların kullanılması Avrupa'da 15. ve 19. yüzyıllar arasında ekonomik, sosyal, kültürel, dinî, bilimsel ve siyasi gelişmelerin temelini oluşturmuştur.
- 15. ve 16. yüzyıllarda **tuz ve baharat** Avrupa'da çok değerliydi. Özellikle baharata çok büyük bir talep vardı ve lüks bir gıda maddesi olarak kabul ediliyordu. Baharat buzdolabının henüz icat edilmediği o zamanlarda eti uzun süre taze saklamak ve ete lezzet vermek amacıyla kullanılıyordu.
- Çin'de üretilen **ipekli kumaşlar** Avrupa saraylarında gösterişli kıyafetlerin dikiminde kullanılıyordu. Bu iki değerli ürün dünyanın en önemli ticaret yollarına (*İpek ve Baharat Yolu*) isim olmuştur.
- İstanbul'un Türkler tarafından fethedilmesi ile Avrupa ekonomik ve siyasi olarak zor durumda kalmıştı. Avrupalılar Osmanlıya ve diğer Müslüman ülkelere vergi ödememek, ticaret mallarına daha kolay ve ucuz yoldan ulaşabilmek amacıyla Çin ve Hindistan'a giden yeni yollar aradılar. Bu arayış sonucunda Avrupalı denizciler yeni adalar, ticaret yolları ve Amerika kıtasını keşfettiler. Bu keşiflerinin tümüne birden coğrafi keşifler denilmektedir.

COĞRAFI KEŞİFLER

Kavram Bilgisi:

Coğrafi Keşifler:

15. yüzyıl ve 16. yüzyıllarda Avrupalılar tarafından yeni ticaret yollarının bulunması amacıyla başlatılan gezilere **Coğrafi Keşifler** denir.

Sebepleri

- ✓ Ticaret yollarının (*İpek ve Baharat Yolu*) Müslümanların eline geçmesi
- ✓ Doğu ülkelerinin zenginliklerine ulaşma isteği
- ✓ Coğrafya bilgisinin ilerlemesi
- ✓ Pusulanın geliştirilmesi
- ✓ Gemicilik sanatındaki ilerlemeler

- ✓ Efsane ve hurafelere inanmayan cesur gemicilerin yetişmesi

Kristof Kolomb'un coğrafi keşifleri başlatmasında ünlü seyyah **Marco Polo**'nun yazdığı **Seyahatler** adlı eserinden etkilenmesi ve elinde Martelyus'un çizdiği harita ve pusulanın bulunması etkili olmuştur.

Keşifler ve Kâşifler

- Portekizli **Bartelmi Diaz** Afrika'nın güney ucuna ulaşarak **Ümit Burnu**'nu buldu (1487).
- İtalyan asıllı **Kristof Kolomb, Amerika Kıtası**'nı buldu (1492). Ancak yeni bir kıta keşfettiğini anlayamadan öldü.
- Portekizli **Vasko do Gama**, Ümit Burnu'nu dolaşarak Hindistan'a vardı (1498). Böylece **Hint Deniz Yolu** bulunmuş oldu.
- İtalyan gemici **Ameriko Vespuçi**, Amerika'nın yeni bir kıta olduğunu dünyaya ilân etti ve kıtaya onun adı verildi. **Amerika** (1507).
- 1519'da Portekiz asıllı **Macellan** tarafından başlatılan batıya seyahat **Del Kano** tarafından tamamlanarak (1522) **dünyanın yuvarlak olduğu** ilk kez ispatlanmıştır.

- ❖ Başlangıçta Portekizliler ve İspanyollar tarafından başlatılan Coğrafi Keşifler, özellikle İngilizler, Fransızlar ve Hollandalılar tarafından tamamlanmıştır.

Coğrafi Keşiflerin Sonuçları

- ✓ **Hristiyanlık yayıldı.** Buna karşılık dünyanın düz olduğu gibi pek çok yanlış bilgi aktaran **din adamlarına olan güven azaldı.** (*dini*)
- ✓ Keşfedilen yerlerde yetişen domates, vanilya, patates, tütün, kakao gibi bitki türleri tanındı. (*kültürel*)
- ✓ Avrupalıların, keşfettikleri yerleri sömürgeleştirmesiyle **Sömürgecilik** başladı. (*ekonomik-siyasi*)
- ✓ **Ticaret yolları değişti.** Akdeniz limanları ile Baharat ve İpek Yolu eski önemini

kaybederken Hint Okyanusu kıyısındaki limanlar önem kazandı. (ekonomik)

- ✓ Yeni keşfedilen ülkelerde bol miktarda bulunan altın ve gümüş gibi değerli madenler Avrupa'ya getirildi. **Avrupa'da ticaretle uğraşan kişiler** (Burjuva sınıfı) **zenginleşti**. Tüccarların, soyluların ellerinde bulunan toprakları satın almalarıyla soylular eski güçlerini kaybettiler. (sosyal-ekonomik)
- ✓ Zenginleşen Avrupalılar, kültür ve sanat hareketlerini desteklediler. Böylece, Avrupa'da **Rönesans'ın doğmasına** ortam hazırlamış oldu. (kültürel)

RÖNESANS

Kavram Bilgisi:

Rönesans:

- "Yeniden doğuş" anlamına gelir.
- 15. ve 16. yüzyılda Avrupa'da edebiyat, bilim ve güzel sanatlar alanında meydana gelen gelişmelere verilen addır.

Nedenleri:

- ◆ Coğrafi Keşiflerle birlikte ekonomik refaha kavuşan halkın bilim ve sanata önem vermeye başlaması.
- ◆ Eski Helen ve Roma dönemine ait eserlerin incelenmesi.
- ◆ Kağıt ve Matbaanın öğrenilmesiyle birlikte okuma-yazma oranının artması, düşüncelerin geniş alanlara yayılması.
- ◆ İstanbul'un fethinden sonra İtalya'ya kaçan bilginlerin orada yapmış oldukları çalışmalar.
- ◆ Avrupanın İslami bilimsel eserleri kendi dillerine çevirmeleri.
- ◆ Bilim adamlarını destekleyen "**mesen**" sınıfının varlığı.
- ❖ **Rönesans'ın İtalya'da başlama nedeni**, coğrafi konumu, ekonomik refahı ve eski Roma antik eserlerinin burada bulunmasıdır.
- ❖ **İtalya'da başlayan Rönesans hareketleri**, bütün Avrupa'ya yayılmıştır. Rönesans hareketleri Fransa ve Polonya'da bilim, İngiltere ve İspanya'da edebiyat, Almanya'da din alanında etkili olmuştur.

Rönesansın Temsilcileri

İtalya'da Giovanni Boccaccio, Nikola Makyevel, Francesco Petrark, Ciyovanni Bellini, Leonardo Da Vinci, Mikel Anj, Donatello, Rafael;
Fransa'da Albert Dürer, Francis Bacon, Montaigne
İngiltere'de William Shakespeare;
İspanya'da Cervantes;
Almanya'da Martin Luther, Erasmus gibi bilim adamları yetişmiştir.

Sonuçları:

- ✓ Orta Çağ'ın **skolastik düşüncesi** yıkılırken yerine serbest ve bilimsel düşünce doğdu.
- ✓ Reform hareketine zemin hazırlandı.
- ✓ Hristiyanlığın sanat ve düşünce üzerindeki baskısı sona erdi.
- ✓ Mimari, bilim, sanat ve edebiyatta pek çok yeni eserler verildi.
- ✓ Avrupa'da bilimsel gelişmelerin önü açıldı.
- ✓ Aydınlanma Çağı'na zemin hazırladı.

REFORM

Kavram Bilgisi:

Reform:

- Kelime anlamı *düzeltilme, yenileme* anlamındadır.
- 16. yüzyılda Avrupa'da Hristiyanlığın Katolik mezhebindeki bozulmalara tepki olarak Almanya'da ortaya çıkan yeni düzenlemelere "**Reform**" denir.

Reformun Nedenleri:

- Kağıt ve matbaayla birlikte okur yazar oranının artması
- İncil'in farklı dillere çevrilmesi sonucu İncil'in asıl içeriğinin öğrenilmesi ve din adamlarına olan güvenin azalması
- Kilisenin Endüljans yetkisini kullanarak zenginleşmesi ve halkın bu gelişmelere tepkisi.
- Rönesans hareketleriyle birlikte düşünce özgürlüğünün oluşması
- ❖ Reform hareketleri, **Martin Luther** öncülüğünde **Almanya**'da ortaya çıkmıştır.
- ❖ Martin Luther kilisenin uygulamalarına karşı çıkmıştır. Buna karşılık kilise, Martin Luther'i dinden çıkarmış ve ölüme mahkûm etmiştir.

Martin Luther, Katolik kilisesinin bu kararını protesto ettiği için Luther taraftarlarına Protestan denilmiştir. Böylece **Protestanlık** mezhebi doğmuştur.

- ❖ Almanya'da Protestanlık, Fransa'da **Kalvenizm**, İngiltere'de **Anglikanizm** mezhepleri ortaya çıkmıştır.

Reformun Sonuçları:

- ✓ Avrupa'da **yeni mezhepler** ortaya çıkmış mezhep birliği bozulmuş ve **mezhep savaşları** yaşanmıştır.
- ✓ Katolik kilisesine ve din adamlarına olan güven azalmıştır.
- ✓ Kilisenin elinde bulunan **eğitim sistemi laik** bir şekle dönüştürülmüştür.
- ✓ Kilisenin elinde bulunan topraklar, mallar halk tarafından paylaşılmıştır.
- ✓ Bilimsel çalışmalar önündeki en büyük engel olan kiliseler, eski önemini kaybetmiştir.

Püf Dikkat!

- **Osmanlı Devleti Reform hareketlerinden olumlu etkilenmiştir.**
- Çünkü Reformla birlikte, Avrupa'da mezhep birliğinin bozulması ve mezhep savaşlarının başlaması Osmanlı'nın Orta Avrupa'da ilerleyişini kolaylaştırmıştır.

AYDINLANMA ÇAĞI

Kavram Bilgisi:

- 18. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan her konuda akla öncülük tanıyan düşünce sistemine "**Aydınlanma**",
- Bu düşünce sistemi ile gelen yeni döneme ise "**Aydınlanma Çağı**" adı verilir.

- ♦ Bu dönemde deney ve gözlem önem kazanmış, doğa bilimlerinde büyük gelişmeler sağlanmıştır.
- ♦ Aydınlanma Çağı'nın oluşmasında etkili olan bilim adamlarından bazıları şunlardır.

Dr. Harvey tıp alanında çalışmalar yaptı.

Newton: Fizik ve matematik alanında çalışmalar yapmıştır.

Kopernik: Evrende Güneş merkezli bir sistem olduğunu ve Güneş'in Dünya etrafında değil, **Dünya'nın Güneş etrafında döndüğünü** ispatlamıştır.

Galileo: Dünya'nın yuvarlak olduğunu ispatlayarak, kilise tarafından benimsenen, **Dünya'nın düz olduğu görüşünü yıkmıştır.**

Descartes: Bilimsel bilgiye ancak matematikle ulaşılabileceğini öne sürmüş ve bu nedenle analitik ve geometriyi geliştirmiştir.

Jan Jack Rousseau: Baskıcı düşüncelere karşı çıkarak **demokrasinin doğmasına ve gelişmesine katkıda bulunmuştur**

- Aydınlanma Çağı'nda güzel sanatlar alanında da gelişmeler olmuş, özellikle müzik alanında **Mozart, Bach** gibi ünlü besteciler yetişti. Mozart müzik alanında dünyaca bilinen eserler verdi.

Püf dikkat!

Avrupa bilimsel gelişmeler sayesinde ilerlerken, **Osmanlı Devleti bu gelişmelerden uzak kalmış, yaptığı bazı çalışmalar da devlet politikası haline gelmediği için** amacına ulaşamamıştır.

SANAYİ İNKILABI (ENDÜSTRİ DEVRİMİ)

18. yüzyılda İngiltere'de **James Watt** tarafından **buhar gücünün makinelerde kullanılmasıyla** başlayan teknolojik gelişmelere denir.

Sonuçları:

- ✓ El tezgâhları ve atölyeler kapanmış, **fabrikalar** açılmıştır.
- ✓ Mallar seri ve ucuz olarak üretilmeye başlanmıştır.
- ✓ **Pazar ve hammadde ihtiyacı** artmış, **sömürgecilik** hız kazanmıştır.
- ✓ **İşçi sınıfı** ortaya çıkmıştır.
- ✓ **Köyden şehre göç** başlamıştır.
- ✓ Sanayileşemeyen ülkeler sömürge durumuna düşmüştür.

- ✓ Osmanlı ülkesi, kapitülasyonların da etkisiyle açık pazar haline gelmiş, küçük esnaf ve **Lonca teşkilatı** çökmüştür.
- ✓ **Süveyş Kanalı** ve **Panama Kanalı** açılmış uluslararası ulaşım ve ticaret gelişmiştir

Püf dikkat!

- Avrupalı devletler fabrikalarda ucuz ve seri üretim gerçekleştirirken Osmanlı Devleti atölye gibi küçük işletmelerde üretim yapmaktaydı.
- Daha yüksek fiyata mal olan yerli ürünlerin Avrupalı ürünlerle rekabet gücü azaldı. Bu durum Osmanlı topraklarını Avrupalı devletler açısından ham madde temin edilecek bir kaynak ve aynı zamanda üretilen malların satılacağı bir pazar haline getirdi.

FRANSIZ İHTİLALİ:

1789 yılında Fransa'da meydana gelen bir halk hareketidir / ayaklanmasıdır.

Fransız İhtilali'nin başlamasına neden olan gelişmeler:

- Rönesans, Reform ve Aydınlanma Çağı ile özgür düşünce fikrinin yayılması,
- Burjuva sınıfının söz sahibi olmaya başlaması,
- Reform hareketiyle kilisenin gücünü yitirmesi,
- Toplumda gelir adaletsizliği,
- Toplumsal ve siyasal reform isteyen düşüncülerin halkı bilinçlendirmesi

Fransız İhtilali sonucunda;

1. Yeniçağ kapanmış ve **Yakınçağ** açılmıştır.
2. Mutlak monarşi yıkılmış, **cumhuriyet** ilan edilmiştir.
3. **Adalet, eşitlik, özgürlük, insan hakları, demokrasi, milli irade** ve **milliyetçilik** gibi düşünceler ortaya çıkmıştır.
4. Bu düşünceler önce Avrupa'da daha sonra bütün dünyada etkili olmuştur.

Püf dikkat!

- **Milliyetçilik düşüncesi** çok uluslu imparatorluklarda azınlık isyanlarına ve parçalanmalara neden olmuştur.

Püf dikkat!**Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devletine Olumlu Etkileri:**

- Fransız İhtilali ile ortaya çıkan adalet, eşitlik, özgürlük, demokrasi gibi ilkeler Osmanlı Devleti'nde de etkili olmuş, (*Tanzimat ve Islahat Fermanları, I. ve II. Meşrutiyet gibi*) **demokratikleşme çalışmalarının** yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Püf dikkat!**Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devletine Olumsuz Etkileri:**

- Fransız İhtilali ile ortaya çıkan özgürlük ve milliyetçilik gibi akımlar Osmanlı Devleti gibi çok uluslu devletlerde isyanlara neden oldu.
- Çünkü **milliyetçilik akımı** her milletin kendi devletini kurmasını öngörüyordu. Milliyetçilik akımının etkisi ve Avrupalı devletlerin kışkırtmalarıyla özellikle Balkanlarda **azınlık isyanları** ortaya çıktı. Osmanlı Devleti parçalanma tehlikesi geçirdi.

DEĞİŞEN DÜNYADA DEĞİŞEN OSMANLI

Avrupa'da coğrafi keşiflerle başlayan gelişmeler Osmanlı Devleti'ni de etkiledi. **Coğrafi Keşifler sonrası ticaret yolları değişti ve Osmanlı Devleti'nin vergi ve ticaret gelirleri azaldı.** Uzun süren savaşların beraberinde getirdiği ekonomik sıkıntılar ve isyanlar devleti zor durumda bıraktı.

- Avrupa'ya karşı askerî üstünlüğünü kaybeden Osmanlı Devleti yeni fetihler yapamayınca ekonomisi daha da bozuldu. Bu duruma çözüm bulmak amacıyla 17. yüzyılda **padişahlar ve bazı devlet adamları çareler aramaya başladı.** Bu amaçla dönemin aydınları devletin bozulan kurumlarıyla ilgili raporlar hazırladı. Bu raporlar doğrultusunda yenilikler yapılmaya çalışıldı. Bu raporların en önemlilerinden bir tanesi **Koçibey Risalesi'**dir.
- Tahta geçen padişahlar yenilikler yaparak devleti yeniden eski gücüne kavuşturmaya çalışmıştır. Ancak 17. yüzyılda yapılan yenilikler süreklilik göstermemiştir. Bundan dolayı **yapılan ıslahatlar kalıcı olmamıştır.**

- 1683'te II. Viyana Kuşatması'ndan sonra Osmanlı orduları art arda yenilmeye başlamış ve askeri üstünlük Avrupalılara geçmiştir.
- Bu durum karşısında **Osmanlı yönetici ve aydınları Avrupalıların askerî alandaki üstünlüklerini kabul etmeye başlamışlardır.** Böylece tarihimizde 18. yüzyıl başlarından itibaren ilk defa Osmanlı kurumlarının batıdan örnek alınarak düzenlenmeye çalışıldığı bir dönem başlamıştır.

LALE DEVRİ

- Tarihimizde **1718 Pasarofça Antlaşması'ndan 1730 Patrona Halil İsyanına** kadar süren döneme Lâle Devri denir. Bu dönemde **padişah Sultan III. Ahmet, Sadrazam ise Nevşehirli Damat İbrahim Paşa idi.**
- Bu dönemde başlayan ıslahat hareketleri sırasında **Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip etmek için Paris'e gönderilmişti.** Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin verdiği bilgiler Osmanlı Devletinin modernleşmesinde etkili olmuştur.
- **Osmanlı tarihinde ilk defa Lale Devrinde Batı kültürü ve kurumlarına yoğun bir ilgi başlamıştır.** Lale Devri'nde Osmanlı Devleti Avrupa ile yakın ilişkiler kurmuştur.

Lale Devri Islahatları

- ✓ Avrupa'nın önemli başkentlerinde **ilk kez geçici elçilikler** kurulmuştur. (*siyasi-diplomatik*)
- ✓ İlk kez **çiçek aşısı** uygulanmıştır. (sağlık)
- ✓ 1720 yılında tulumbacıların yerine **İtfaiye teşkilatı** kurulmuştur. İtfaiye teşkilatı Osmanlı tarihinde batı örnek alınarak kurulan ilk teşkilat olmuştur. (*sosyal*)
- ✓ Lale Devri'nde Said Çelebi ile İbrahim Müteferrika 1727'de **ilk Osmanlı matbaasını** kurmuştur. Matbaa sayesinde kitap sayısı artmış ve fiyatı ucuzlamıştır. Bilginin yayılması kolaylaşmıştır. (*teknik - kültürel*)
- ✓ Lale Devri'nde ilk defa Yalova'da **kâğıt fabrikası**, İstanbul'da **kumaş fabrikası** kurulmuştur. (*ekonomik*)

- ✓ **Kütüphaneler** kurulmuş, **Doğu klasikleri** Türkçeye çevrilmiştir. (*kültürel*)
- ✓ Lale Devri'nin ilk mimari eserlerinden biri III. Ahmet Çeşmesi'dir. (*mimari*)
- ✓ **Çini atölyeleri** açılmıştır. (*kültürel – ekonomik*)
- ❖ 18. yüzyılda askerî kurumlar da oluşturulmuştur. **Deniz Mühendishanesi ve sürat topçuları** gibi askerî kurumlar oluşturulurken Avrupa'dan uzmanlar getirilmiştir.

III. SELİM DÖNEMİ ISLAHATLARI

III. Selim ıslahatlara başlamadan önce halkın, askerlerin ve ulemanın ileri gelenlerinden devletin zayıflamasının nedenleri ve neler yapılması gerektiği hakkında görüşlerini bildirmelerini istemiştir.

Püf bilgi:

III. Selim tahta çıktıktan sonra **Nizam-ı Cedid** (yeni düzen) adı verilen yenilikler yapmıştır.

- **Nizam-ı Cedid** adıyla Avrupa tarzında bir askerî ocak kurmuş ve bu ocağın masraflarını karşılamak için **İrad-ı Cedid** adıyla yeni bir hazine oluşturmuştur. (*askeri*)
- Avrupa başkentlerinde **daimî/sürekli elçilikler** açılmıştır. (*siyasi – diplomatik*)
- Batı dillerinde yazılmış önemli eserler Türkçeye çevrilerek Batı düşüncesinin ülkeye girmesine hız verilmiştir. (*kültürel*)

II. MAHMUT DÖNEMİ ISLAHATLARI

- ✓ Sultan II. Mahmut, tımar sisteminin bozulmasından sonra asker ve vergi toplama işini üstlenen ve zamanla bölgelerinde güç kazanan toprak sahibi âyanlarla **Sened-i İttifak**'ı imzalamıştır (1808).

Püf dikkat!

- ✓ Bu sözleşme ile Osmanlı tarihinde ilk kez bir padişah yönettiği insanlara vergi ve askerlik konularında tavizler vermiştir. Bu sözleşme ile **ilk kez padişahın gücü kısıtlanmıştır.**

- II. Mahmud Dönemi'nde, bozulan ve devlete zarar veren **Yeniçeri Ocağı kaldırılmıştır**. Yerine "Asakir-i Mansure-i Muhammediye" adıyla yeni bir ordu kurulmuştur.

Püf yorum:

- Yeniçeri Ocağının kaldırılması ile **islahatların önündeki en büyük engel kaldırılmıştır**.

- Takvim-i Vekayi** adlı Fransızca ve Türkçe olarak resmî bir gazete çıkarılmıştır. (*kültürel-basın yayın*)
 - Avrupa tarzında okullar** açılmıştır. Bu okulların amaçlarından biri de yabancı dil bilen insan yetiştirmektir. Bu dönemde Avrupa'ya öğrenciler gönderilmiştir. (*eğitim-kültür*)
 - Divanı Hümayun kaldırılarak** yerine Nazırlıklar (Bakanlıklar) kurulmuştur. (*yönetim*)
 - İlk defa askeri amaçlı **nüfus sayımı** yapılmıştır. (*sosyal*)
 - İlköğretim (İstanbul'da) zorunlu hale getirildi. (*eğitim*)
 - Karantina uygulaması** başlatıldı. (*sağlık*)
- Tarihimizde Tanzimat Fermanı ile başlayıp I. Meşrutiyet'in ilanına kadar süren döneme **Tanzimat Dönemi** denir. Tanzimat Fermanı ile Osmanlı tarihinde yeni bir devir başlamıştır.
- Tanzimat ile devletin siyasi, sosyal, askerî ve kültürel alanlarda kötüye gidişini önlemek amacıyla daha geniş kapsamlı yenilikler yapılmıştır. **Tanzimat Fermanı**'na 3 Kasım 1839'da Gülhane Parkı'nda halka okunduğu için **Gülhane Hatt-ı Hümayun**'u da denir.

Püf bilgi:

Tanzimat Fermanı **bütün Osmanlı halkının haklarını güvence altına alan bir düzenlemedir**.

- 1856 yılında **Islahat Fermanı** ilan edilmiştir. Bu fermanla yabancı devletlerin ülkenin iç işlerine karışmasını önlemek ve azınlıkların devlete bağlılıklarını kuvvetlendirmek amaçlanmıştır.

Püf dikkat!

Islahat Fermanı **azınlık haklarına yönelik bir düzenlemedir**.

- Mustafa Reşit Paşa maliye ile ilgili birçok çalışma yapmıştır. **İlk kâğıt para** onun girişimleriyle bastırılmıştır. Yabancı paralar yasaklanmıştır. Paranın değerinin düşmesi nedeniyle Avrupa paralarının değerine eşit **"mecidiye"** basımına başlanmıştır. Bu çalışmalar daha sonra kurulacak olan millî bankanın ilk hazırlıkları olmuştur.

Püf dikkat!

- 1838 yılında İngiltere ile imzalanan **Balta Limanı Ticaret Antlaşması** ile yabancıların serbestçe ticaret yapması Osmanlı ekonomisini iyice bozmuş, Avrupa'dan alınan dış borçların ödenememesi üzerine **Duyun-u Umumiye İdaresi** (Genel Borçlar İdaresi) kurulmuştur.

Ziraat Bankasının Kurulması

- Avrupa devletleri ile ekonomik ve mali ilişkilerin geliştirilmesi sürecinde bankacılık gelişmeye başlamıştır. Memleket sandıkları 1883'te aynı amaçlar doğrultusunda **Menafi Sandıklarına** dönüştürülmüştür.
- 15 Ağustos 1888'de Menafi Sandıkları'nın yerine **Ziraat Bankası** resmen kurulmuş, o tarihte faaliyette bulunan Menafi Sandıkları da banka şubelerine dönüştürülerek faaliyete başlamıştır. 1888'de **Ziraat Bankası** kurulmuştur.
- 1840 yılında Posta hizmetleri için **Posta Nezareti** açılmış, Üsküdar-İzmit arasında posta yolu kurulmuştur. Sonra yurdun diğer bölgelerine yayılmıştır. (*haberleşme*)
- 1855 yılında ise **Telgraf Müdürlüğü** kurulmuş, 1872'de posta ve telgraf hizmetleri birleştirilmiştir. (*haberleşme*)
- Osmanlı Devleti **ilk buharlı gemiyi** 1827'de İngiltere'den satın almış ve ulaşımda kullanmaya başlamıştır.

- Vapura ilgi olunca 1851 yılında **Şirket-i Hayriye** adı ile bir **vapur işletme şirketi** kurulmuştur. (ulaşım)
- Osmanlıda ilk toplu taşıma 1870'te "Omnibüs" adı verilen **büyük faytonlar**la yapılmıştır. Omnibüslerin ihtiyacı tam karşılayamaması nedeniyle 1871'de **atlı tramvaylar** kullanılmıştır.
- Bir diğer gelişme ise demir yolu ulaşımında yaşanmıştır. Osmanlı Devleti'nde **ilk demir yolu** Kahire-İskenderiye arasındadır.
- Anadolu'daki ilk demir yolu hattı 1856-1866 yılları arasında tamamlanan ve 131 km uzunluğunda olan **İzmir-Aydın** arasındaki hattır.

Püf bilgi:**Osmanlı Devletinde Demokratikleşme Hareketleri**

Osmanlı Devleti 19.yüzyılda;

- **Fransız İhtilalinin olumsuz etkilerini azaltmak,**
- **Azınlık isyanlarını sona erdirmek,**
- **Azınlıkların devlete bağlılıklarını arttırmak,**
- **Devletin dağılmasını önlemek için** çeşitli ıslahatlar yaptı.

- **1839 Tanzimat Fermanı** ile tüm Osmanlı halkının hakları güvence altına alındı.
- **1856 Islahat Fermanı** ile azınlıklara geniş haklar verildi.
- **1876 I. Meşrutiyet** ve **1908 II. Meşrutiyet** ile yönetim şekli değişmiş, anayasa hazırlanmış ve halk ilk defa seçme ve seçilme hakkı elde etmiştir.

OSMANLIDAN KALAN MİRASIMIZ

- Osmanlı Devleti topraklarını Doğu Avrupa, Güneybatı Asya ve Kuzey Afrika'ya kadar genişleterek dünyadaki büyük devletlerden biri olmayı başarmıştır.
- **Hâkimiyet kurduğu coğrafyalarda ve bu coğrafyanın çevresinde yaşayan farklı milletlerin kültürlerinden etkilenmiştir. Kendisi de yerel kültürleri etkilemiştir.**
- Böylece Osmanlı Devleti sürekli etkileşim içinde ve zenginleşen bir kültüre sahip olmuştur. Osmanlı Devleti hakimiyet kurduğu coğrafyalarda birçok eser bırakmıştır.
- Türk kültüründe **aile toplumun temelidir.** Osmanlı toplumunda da aileye verilen değer sonucunda **kadın çok saygın bir yere sahiptir.**
- Türk aile yapısı, Osmanlı topraklarında dolaşan seyyahların dikkatini çekmiştir. Osmanlı aile yapısının çok sağlam olduğunu yazan seyyahlar, yaşlılar ve çocuklar arasında yaşanan sevgi ve şefkati özellikle vurgulamışlardır.
- Osmanlıda mahalle **toplumsal birliğin** temeliydi. Mahallede mükemmel bir **dayanışma** vardı. Mahallede kadınlar bayram ve kış hazırlıklarını birlikte yaparlardı. Düğün, cenaze gibi merasimler hep birlikte yapılırdı. Maddi durumu iyi olmayanların ihtiyaçları mahalleli tarafından ortaklaşa karşılanırdı.
- İngiliz seyyah Charles Fellows (Çars Fellov) notlarında "Türkler arasında yaşayan birisinin dikkatini çeken temel özellik onların **konukseverlik**leridir. Bunu, bulunduğum her yerde paşadan dağ başındaki çadırında yaşayan yörüğe kadar herkeste gördüm. Hangi dinden hangi milletten olursa olsun ayırım gözetmeksizin herkesin tek düşüncesi vardır: Yabancıyı karnını doyurmak." Diyerek Osmanlı toplumundaki konukseverliğe dikkat çekmiştir.
- Osmanlı sanatında **mimari eserler** ön plana çıkar. Osmanlı mimarlarının yaptığı camiler, medreseler, köprüler, hamamlar, imarethaneler çağının üstün estetik anlayışını yansıtır.

- İspanyol seyyah Manuel Serrano Sanz adlı seyyah "Türkiye'nin Dört Yılı (1552-1556)" adlı eserinde "Bıraktıkları hayrat hangi çeşit olursa olsun bizdekinden fazladır. Dört sultan tarafından yapılan dört büyük caminin etrafı hayrat ile doludur. **Kasabalar ve تنها yol kıyılarına yolcular için kervansaraylar yaptırır, yollar açtırırlar. Su olmayan yerlere çeşmeler ve tuvaletler yaptırır. Halkın ücretsiz faydalandığı bu yapılar öyle muhteşemdir ki saraya benzerler.**" demiştir.
- Osmanlı, mimari eserlerinde **hayvanları korumayı** da ihmal etmemiştir. Yine kuşlar için büyük yapıların çatılarına ya da duvarlarına **kuş evleri** yapılmıştır. Mezar taşlarına kuşların su içebileceği bölümler yaptırmıştır.
- Alman Helmuth Von Moltke "Türkiye Mektupları" adlı eserinde "Türkler hayırseverliklerini hayvanlara karşı bile gösterirler. Üsküdar'da bir **kedi hastanesi** bulunur, Bayezid Camisi'nin avlusunda da güvercinler için bir bakım yeri vardır." Diye yazmıştır. Manuel Serrano Sanz eserinde "Sadece insanlara değil, hayvanlara da yapılan iyilik çok büyük sevaptır. Bazı insanlar denizdeki balıklara ekmek atarlar." yazmaktadır.
- Osmanlı insanının dikkat çeken bir **yardımlaşma** geleneği daha vardır. Ramazan aylarında hâli vakti yerinde olanlar hiç tanımadıkları, bilmedikleri mahalleleri dolaşmaya çıkarlarmış. Oralardaki bakkal, manav gibi esnafa uğrar, dükkânın ıssız bir anını kollar ve dükkân sahibiyle baş başa kalınca sorarlarmış: "Zimem defteri var mı?"

Kavram Bilgisi:

Zimem Defteri:

- Borçlunun ismini ve ne kadar borcu olduğunu gösteren, günümüzdeki veresiye defteridir.

- Zimem defterinin olduğunu öğrenen kişi kimin ne kadar borcunu ödediğini öğrenme gereği duymadan "Baştan, ortadan ve sondan şu kadar sayfanın borcunu hesaplama." dermiş. Hesaplanan borcu ödedikten sonra da "Haydi, Allah kabul etsin." deyip dükkândan çıkarmış.

Borç ödeyen kişi kimin borcunu ödediğini, borcu ödenen kişi de hayır sahibinin kim olduğunu bilmezmiş. Bilmek gereği de duymazmış.

- Osmanlıca kökenli bir sözcük olan "**çini**" sırlı kap anlamına gelmektedir. Osmanlılar çini sözcüğünü kilden yapılan her türlü kap için kullanmıştır.
- Çini**, toprağın pişirildikten sonra şekil verilip tabak, vazo ve sürahi gibi eşyalar üretilmesine dayalı bir el sanatıdır. **Fayans, porselen, tabak** gibi eşyaların süslenmesinde kullanılan bir yüzü sır, renkli dekor ve motiflerle işlenmiş eşyalara çini denir. Osmanlı Devleti'nde çini iç ve dış mimari süslemesinde yaygın olarak kullanılmıştır.
- Ebru**, Türkistan'da ortaya çıkıp oradan İpek Yolu ile dünyaya yayıldığı düşünülen bir sanat dalıdır. Ebru sanatı Türk medeniyeti tarafından benimsenmiş, hat sanatı ile ilerlemiştir. Ebru kıvamlı suyun üzerine gül dalı ve at kılından mamul fırçalar yardımıyla sığır ödü ilave edilerek ayarlanmış, suda erimez boyaların yüzeye serpilip kâğıda alınmasıyla oluşan kâğıt bezeme (süsleme) sanatıdır. Kâğıt yüzeyinde buluta benzer şekiller oluştuğu için bu sanatın adına "bulutumsu" manasına gelen Farsça "ebrî" denilmiştir. Bu sanatın adı daha ahenkli söylenişinden olsa gerek "ebru"ya dönüşmüştür. Kâğıt üzerinde mermere benzer damarlar görüldüğü için Avrupalılar ebru kâğıdına "mermer kâğıdı" ismini vermişler, Arap âleminde ise damarlı kâğıt olarak bilinmektedir.

Kavram Bilgisi:

Hat:

Güzel yazı yazma ve süsleme sanatıdır. Bu işi yapanlara da **hattat** denir.

- ❖ Osmanlının meşhur hattatları; **Şeyh Hamdullah**, Ahmet Karahisarî, **Hafız Osman**, Dedezade gibi isimlerdir. Osmanlı döneminde Anadolu'da özel bir ekol oluşmuş ve büyük hattatlar yetişmiştir.